

**Lõpp põhiseaduste kriisile!
Uus Põhiseadus ellu!**

**Riigivolikogu valimistel 24. ja 25. weebr. 1938
hääletab Eesti mees ja naine
Rahvarinde kandidaadile!**

5-342 (471.00)

Riigihoidja Konstantin Päts,

kelle algatusel meie rahvas Rahvuskogu kaudu võttis vastu 1. jaanuaril 1938. a. kehtima hakanud uue Põhiseaduse ja kelle juhtimisel ning vastutusel sünnib ka uue Põhiseaduse ellurakendamine.

[08 259 x

SE
14. 159

Uus Põhiseadus kindlustab meie kodumaale rahuliku tulewiku.

Ülewaade Eesti põhiseaduste kriisist ja selle lahendamisest.

Räesolewa aasta 1. jaanuaril hakkas kehtima 1937. a. Rahwuskoogu poolt wastuwõetud Eesti uus Põhiseadus. Uus Põhiseadus, mis lahendab lõplikult pikka aega püsinud põhiseadusliku ja poliitilise kriisi, on pikema aegsete pingutuste tulemus. Põhiseaduse kehtimahakkamisega ei ole aga need pingutused veel lõppenud, kuna ükski põhiseadus ei lähe ellu iseenesest, maid ta omab eluõiguse maid siis, kui ta on saanud omaseks ja armsaks kogu rahwale.

Alanud uus aasta on selleks ajaks, kus uus Põhiseadus ellu rakendatakse. Seesugusena jääb see aasta Eesti riigi arenemise ajastuse ajaloolise aastana. See aasta nõuab ühist pingutust kogu Eesti rahwast, et Põhiseadusest saaks rahwa üldine warandus, ja et ta elluviimine toimuks kogu rahwa üksmeelse tähe all.

Uus Põhiseadus on omanud tänini kehtiwuse ainult osaliselt, kuna riigi kõrgemad organid teotsewad eialgu weel endise Põhiseaduse alusel. Nasta esimestel kuudel järgnewad tähtsad toimingud uue Põhiseaduse lõplikuks elluviimiseks, ja nimelt

Riigiwolikogu walimised 24. ja 25. webruaril ja Riiginõukogu kujundamine

Riigihoidja poolt määratud ajal, kuid nõnda, et uus rahwaesindus mõiks kokku astuda hiljemalt 23. aprillil 1938.

Kui uus rahwaesindus on kokku astunud, siis astub uus Põhiseadus ellu kogu ulatuses. Kõik riigiwõimu organid — riigipea, rahwaesindus ja Wabariigi Walitsus tegutsewad selle järele uue Põhiseaduse alusel ja endine Põhiseadus on läinud lõplikult ajalukku. Riigipeana jääb eialgselt tegutsema Riigihoidja, kuid nende wõimupiiridega, mis nähtud ette uues Põhiseaduses Wabariigi Presidendi kohta. Selle järele toimuwad Wabariigi Presidendi walimised, kui ei juhtu midagi erakorralist, kuue kuu jooksul, arwates rahwaesinduse kokkutulekust.

Nii kujuneb Wabariigi 20. juubeliaasta selleks aastaks, millal toimub üleminek uuele Põhiseadusele. Kui selle aasta toimingud leiavad aset õnneliku tähe all, siis on Eesti rahwa ja riigi tulewik kindlustatud pikkaelele aegadele.

Põhiseaduse kriis ja selle lahendamine.

Eesti esimene Põhiseadus

wõeti vastu Asutawa Kogu poolt 15. juunil 1920. Selle Põhiseaduse järgi kogu riigiwõim oli koondunud proportsionaalse walimisüsteemi alusel walitud parlamendi kätte, millest täielikku rippumusse oli seatud walitsew wõim. Tšeskeisew riigipea instituut puudus. Riigivanem, kes tegelikult oli ainult Peaminister ja kellele küll olid antud mõned tawalised riigipea ülesanded, wajas parlamendi usaldust ning tuli ja lahkus ühes walitsusega. Selle süsteemi puudused riigi otstarbekaks walitsemiseks ilmnesid õige pea ning tekkisid nõudmised Põhiseaduse parandamiseks. Kuid Riigikogu, kelle käes oli piiramatult kogu riigiwõim, hoidis sellest kramplikult kinni, kuigi tal Põhiseaduse suured puudused ei olnud tundmatud. Samuti oli Põhiseadus äärmiselt paindumatu, kuna teda sai parandada ainult rahwahäälletuse teel. Peale pikki kõhklemissi tegi Riigikogu lõpuks ise küll katset Põhiseaduse muutmiseks, kuid rahwaesinduse sisetised wastolud ja ägedad heitlused erakondade wahel olid niiwõrd suured, et Riigikogu algatused Põhiseaduse muutmiseks rahwahäälletusel 1932. ja 1933. aastal läbi kukkusid.

Ottoobrikuu 1933. aasta rahwahäälletusel võeti lõpuks vastu uus Põhiseadus.

See sai Eesti teiseks Põhiseaduseks.

Teise Põhiseaduse koostajateks olid inimesed, kes kuulusid tolleaegsesse liikumisse, mis suhtus eitawalt rahwalitluslikule riigikorrale ja kelle ülesandeks oli Eesti riigielus maksma panna wõõrast ja wõõrsilt laenatud lõikwõimjat juhisüsteemi. See eelnõu sai rahwahäälletusel seaduseks waid selle tõttu, et rahwas oli lõplikult tüdinanud esimese Põhiseaduse wabisevast süsteemist ja erakondade omawahelistest tülidest, millest soowiti wabaneda. Kui samuti nagu 1920. a. Põhiseaduse järgi, puudus tasakaal riigi kõrgemate wõimude wahel ja kõik wõim oli koondunud parlamendi kättesse, — niifama puudus see tasakaal 1933. a. Põhiseaduses, millega wastupidi kogu wõim oli koon-

dunud riigivanema kätte ja rahvaesinduse tähtsus oli viidud nullini. Riigivanem K. Päts oma kõnes 19. jaanuaril 1936 iseloomustas tabavalt seda järgmiselt:

„Riisugune võimu jaotus loob ainult revolutsioonile suunatud olukorra ja ei kujune rahulikult demokraatlikult korraldaks, kus rahva käes on kõrgem võim ja kus rahvaesindus auvalt saab täita neid ülesandeid, mis rahvas oma võimukülluses temale on edasi annud.“

Olles koostatud ja vastu võetud ärewatel aegadel ülespiitjutatud meeleolude mõjutusel sisaldas 1933. a. Põhiseadus peale eespool mainitu veel palju teisi puudusi.

Nõnda ei võinud ka 1933. a. Põhiseadus jääda Eesti riikliku korra püsivaks aluseks, vaid ta võis olla ainult ülemineku astmeks põhiseadusliku kriisi lahendamisel.

8. jaanuaril 1936 esitas Riigivanem K. Päts rahvale otsustamiseks rahva otsuse kawa, millega antakse Riigivanemale volitus Rahvuskoogu kokkutõstmiseks volitusega vastu võtta vajalikud parandused maksvas Eesti Babariigi Põhiseaduses või vajaduse korral töötada välja ja vastu võtta uus Põhiseadus. See Riigivanema poolt esitatud rahvaotsuse kawa

wõeti rahvahääletamisel 23.—25. webruaril 1936 vastu juure häälteenamusega,

juuremaga kui osaks saanud ühelgi senisel rahvahääletusel (tema poolt hääletas 62,3% kogu hääleõiguslike kodanike arvust, kuna 1933. a. Põhiseaduse poolt hääletas 56,4% hääleõiguslike kodanike arvust). Ühtlasi määrati rahvaotsusega uue põhiseaduse aljooned, tehes Rahvuskoogule ülesandeks Põhiseaduse parandamisel või uue Põhiseaduse väljatöötamisel võtta juhtnõuiks, „et Eesti jääb rahwawalituskul alusel walitsewaks Babariigiks, kus kõrgem võim on rahva käes, ja et Eesti riiki juhib walitaw riigipea tema poolt ametisse kutsutawa walituse ning kahetojalise rahvaesinduse tasakaalustatud koostööl.“

Sellega astus Riigivanem K. Päts sammu, mida ajalugu waevalt tunneb.

Omades kogu võimu täiuse rahva poolt suure enamusega wastuvõetud Põhiseaduse alusel, loobus ta sellest ise. Ta küsis ja sai rahvalt nõusoleku muuta Põhiseadust selles suunas, et wähendada riigipea võimu ja seada sisse tasakaalriigivõimude wahel ning tõsta auisse ja määrakasse seisundisse riigi konstruktsioonis parlament.

Ujalugu tunneb külluses sündmusi, kus võimulolijad oma võimu püüavad suurendada või seda framplikult hoida, nagu seda enda juures nägime Riigikogult, kes kuidagi ei tahtnud oma võimu jagada, ja kes 1933. aastal tegi kõik selleks, et wana Põhiseadus jääks muutmata. Riigivanem R. Pätš kui suur rahwaõiguste austaja, talitas aga risti wastupidiselt, teades, et teda toetab selles kogu Eesti rahwas.

Rahwawalitsusliku korra sisseseadmine, mida tagab uus Põhiseadus,

on Riigivanem R. Pätši isiklik algatus,

ilma, et keegi teda selleks oleks saanud sundida. Selle tulemusena astus kogu Rahwuskogu 18. weebruaril 1937 ja tuges rahwaotsusele

wõttis 28. juulil 1937 lõplikult wastu Eesti Wabariigi Põhiseaduse, olles arutamise aluseks wõtnud Riigivanema poolt algatatud eelnõu.

1933. a. Põhiseaduse alusel seadusandlike organite poolt wastu wõetud seadused kuulutab wälja Riigivanem ning ükski seadus ei hakka maksma wäljakuulutamiseta. Rahwaotsuse kohaselt oli ellu kutsutud erilise seadusandliku organina Rahwuskogu, ülesandega wastu wõtta Põhiseadus, sellepärast läiwad 1933. a. Põhiseaduse eestkirjad ka Rahwuskogu poolt wastu wõetud seaduste kohta. Sellele tuges

kuulutas Riigivanem 17. augustil 1937 oma sellekohase aktiga wälja
Põhiseaduse

ja teised Rahwuskogu poolt rahwaotsuse kohaselt wastu wõetud seadused. Need seadused awaldati Riigi Teatajas 3. septembril 1937 ja jõustufid Rahwuskogu poolt wastu wõetud üleminekuaja seaduse kohaselt 1. jaanuaril 1938.

Uue Põhiseaduse üldiseloomustamisel

on seda küll kõige tabavamalt teinud Rahwuskogu Esimese Koja esimees ja Põhiseaduse üldaruandja prof. J. Uluots, kes teda on wõrrelnud maanteega, mis ei lähe küll igapähe ukse eest mööda, kuid mida mööda kõigil on hea ja julge liikuda. Prof. Uluots on selle kohta kokkuwõttes lähemalt märkinud järgmist:

„Meie ei pea oma maad ja oma rahvast mõtlema sellise maana, mis just nagu alles mõni aastakümme tagasi on oma riigielu elama hakanud. Kui oma maa ja rahwa minewikku tunda, siis peab tunnistama, et meie maa

ja rahwas on ühe wanema õigusliku korraga rahwas. Järelikult uue Põhiseaduse seisukohalt ja lähtudes sellest, et meil on oma kogemused, mis pärit enne Eesti riigi unestitekkimise ajast, kui ka Eesti Wabariigi ajajärgu tasetel saavutatuna, peame kõigepealt neid hindama, sellele wastawalt tegutsema ja neid kogemusi kasutama, mis oma maal ja pinnal oleme läbi elanud.

„Nus Põhiseadus sialdab seda, et Eesti rahwas tahab oma riiki säilitada kustumatult Eesti rahwa enesemääramise õigusel.

„Nus Põhiseadus tahab demokraatlikku riigikorda korraldada. Demokraatlikud riigid wõiwad praegusel ajal sattuda väga suurtesse hädasõhtudesse, kui see demokraatia ei ole korraldatud nii, et ta oleks jamal ajal painduw ja tugew. Nus Eesti Põhiseadus tahab riigielu korraldada rahwawalitsuslikus põhimõttes ja jamal ajal kogu seda rahwawalitsuslikku wõimu nii seada, et see ei oleks mingil kombel vähem painduw, vähem wõimas oma rahwa ja riigi saatust kaitsma ja korraldama, kui mingi muu riigiworm. See on organiseeritud demokraatia, mida nus Põhiseadus tahab püstitada Eesti pinnal eesti rahwa kaasabil ja Eesti riigiwõimu korralduse näol.

„Rahwale on antud otjustawa tähtsusega ülesanded riigielu korraldamises, aga rahwas peab koos töötama oma efindusega ja riigipeaga. Rahwaesindusele on antud suure õigused riigiellu puntuwates küsimustes, rahwaesindusest on sõltuw riigieelarwe. Aga waatamata sellele, et uue Põhiseaduse järele on rahwaesindusel suur wõim, on ka tema suunitud koos töötama rahwaga, walitsusega ja riigipeaga. Samal ajal peab olema walitsus koostöös rahwaesindusega ja riigipeaga. Kohtutele on antud iseseiswus ja sõltumatus, aga ka kohtud on seoses teiste riigiasutustega. Samuti on sõjawäele meie riigis antud suur tähtsus, aga ka tema on seotud kogu riigiorganisatsiooniga.

„Ja wiimati Wabariigi President riigipeana on warustatud väga tõhiste õigustega, ent selle juures riigipeal ainult wähesed õigused on säärased, mida ta ükfinda oma äranägemisel wõib kasutada. Suur osa ta õigusi on säärased, et riigipea peab neid teostama koos Wabariigi Walitsusega, rahwaesindusega ja ka rahwaga.

„Uue Põhiseaduse juures on kõik riigiasutused korraldatud nii, et nad teatawas koostöös peawad olema ja peawad säärases koostöös oma ülesandeid täitma.“

Meie uue Põhiseaduse kohta on awaldanud oma arwamist mõned wälismaa teadlased.

Nii kirjutab Pariisi Ülikooli tuntud riigiõiguse profesor Louis de Fur:

„Pärast Teie väga huwitawa põhiseadusega tutvumist ma olen rõõmus konstateerima, et on weel maid, kes õskawad kasutada kogemuse õpetusi. Wõib heameelega tunnustada, kuidas ta on rajatud awalikele wabadustele ja kuidas ta neid targasti korraldab, samuti kuidas ta katjub hoida ühtlasi ta jalkaalu riigi kase suure aktiivse wõimu, seadustandwa ja täidesaatwa, wahel, ning asetab wäljaspoole nende mõjupiiri kohtuwõimu. Ma olen kawa õpetanud riigiõigust; ma lugesin elawa

huwiga teie uue Põhiseaduse nii tarfu paragrahwe ja ma soowin kogu jüdamest talle pikka ja õnnelikku elukäiku.“

Brantsuse Instituudi liige prof. Joseph-Barthélemy kirjutab:

„Ma tutwusin selle suurteosega kõige sügawama huwiga ja suurima kauga. Ma rõõmustusin, nähes jelles poliitilise wabaduse põhimõtete kindlustamist. Wiis, kuidas walitakse Wabariigi President, kõitis eriti minu tähelepanu. Ta korraldab iseiseiswa täidesaatwa wõimuwajalikkuse ja ühtlasi loob ettewaatusabinõud rahwa poolt teostatawa riigipea otsewalimise hädasohtude wastu.“

Wisaks sellele on terwe rida wälismaa filmapaistwaid ajalehti annud meie Põhiseadusele kõige parema hinnangu, tuues Cestit eeskujuks teistele riikidele.

Uue Põhiseaduse tähtsamaid ükiitasju.

Cesti on iseiseiw ja sõltumatu wabariik, kus kõrgeimariigiwõimukandja on rahwas. Rahwas teostab oma wõimu hääleõiguslikkude kodanikkude kaudu Riigiwolikoguwalimistel, kohalikkude omawalitsuste walimistel ning riiklikult suurelatuslikkude küsimuste ja Põhiseaduse muudatuste rahwahäaletamisel. Samuti teostab ta seda Wabariigi Presidenti walimistega kandidaatide hulgast, keda seadnud üles rahwa poolt otsest walitud organid — Riigiwolikogu ja omawalitsuste esindajad ning rahwa tähtsamate tegewusalade esindajaist koosnew Riiginõukogu.

Cesti on demokraatlik wabariik selle sõna otsekoheemas ja laiemas mõttes, kuid see rahwawalitsus ei ole juhuslikkusele tugenew, waid organiseeritud rahwawalitsus. Wäärarusaamine rahwawalitsusest on, et see süsteem wõimaldab igale toimida nagu ta heaks armab, ja et see sisaldub ainult alalises wõitluses ükikute riihmituste wahel. Rahwawalitsus aga peab olema tugew ja nii korraldatud, et leiaksid kõige parema lahenduse rahwa üldised huwid. Just rahwawalitsus wajab distsipliini ja peab olema hästi organiseeritud, wastasel korral langeb ta kokku, nagu oleme seda wiimastel aegadel näinud paljudes riikides (alates 1917. a. rewolutsiooniaegse Wenega ja lõpetades Saksa, Austria ja Hispaaniaga). Sellepärast uue Põhiseaduse järgi ka rahwas, olles kõrgeimaks wõimukandjaks, on seatud rippumuse tema enda poolt walitud ja ametisse seatud asutistega. Piiramatu on rahwa wõim Riigiwolikogu ja omawalitsuste walimistel, olles korrastatud ainult seaduse tawaliste eeskirjadega. Riigipea walimistel on rahwas aga seatud

kandidaatidega, keda üles seavad ta poolt walitud asutised ja ta ei tegutse üldse, kui need organid seavad üles ühe ja sama kandidaadi. Samuti rahwahääletusel otsustab ta asju, mida annab otsustada riigipea. Viimased kaks toimingut on riigi elus niisõrd ulatuslikud, et nad nõuavad kõige suuremal määral organiseeritud tegewust ning juhuslikkus ja ülespiitsutatud meeltega tegutsemine võib saada saatuslikuks riigile. Need piiramised aga kuidagi wiisi ei piira rahwa wõimu, nad ainult korraldavad seda üldsuse ja riigi püsimise ning tugewuse huwides.

Rodanikkudele on kindlustatud laiaulatuslikud

wabadused ja õigused,

kuid ka need on korraldatud nii, et üldsuse huwid selle all ei kannataks, jättes seaduse määrata lähemad korraldused nende teostamise kohta.

Rodanikkude õiguste ja kohuste osas leiawad tugewat allakriiputamist **sofialala** korraldawat eeskirjad.

Põhiseadus määrab perekonna rahwa püsimise ja kaswamise kandjaks ning seab ta riigielu alusena riigi kaitse alla. Ta nõuab emade ja laste kaitset ning erilist hoolitsemist lasterikaste perekondade eest. Ta seab üldse moodsa põhimõtte abielu korraldamise alal, nõudes, et sel alal antawad seadused peawad tugenema abikaasade üheõigusluse põhimõttel kokkuvõlas perekonna ühise hüwega, järeikaswu huwidega ja wastastikuse toetamisega ning määrab, et abikaasade warawaheldordi korraldawat seadused ei wõi kitsendada ühe abikaasa waraõiguslikku teowõimet.

Põhiseadus seab üles põhimõtted meie **noorsoo kaswatamiseks** ja õpetamiseks riiklikus waimus ning teeb wanematele kui ka riigile ja omawalitjustele tähtsamaks ülesandeks noorsoo kaswatamise waimset, kõlbelist ja kehalist tublidadeks ning wäärikaks Eesti kodanikeks.

Uus Põhiseadus pöörab wäärikat tähelepanu ja loeb üles ka

kodanikkude kohused

riigi ja ühiskonna wastu, mida waremates eesti Põhiseadustes jarnases laiemas ulatuses ei leidunud. Uus Põhiseadus määrgib ülimalt kodaniku kohuseks olla ustaw Eesti riigile ja ta põhiseaduslikule korrale.

Eesti riigi ja rahwa suurimaks waraks on — töö. Selteparast määrgib uus Põhiseadus, et töö on iga töowõime-

lise kodaniku au ja kohus. Iga kodaniku õigus ja kohus on ise soetada endale tööd. Riik aitab kaasa vaid töö võimaldamiseks. Kes vajavad abi, lasub abivajaja eest hoolitsemine eestkätt perekonnaliikmeil. Tööpõlgajaid, perekonna liikmena hoolitsemiskohuse mittetäitjaid ja ühiskonnale kahjulikke abivajajaid võidakse seaduse alusel võtta aga sundhooldamisele.

Põhiseadus seab algjooned meie **majanduselu korraldamisele**, mis peab toimuma õigluse põhimõtteil, mille sihiks on loovate jõudude elustamine, üldise jõukuse arendamine ning selle kaudu ininväärsse ülalpidamise kindlustamine. Põhiseadus kindlustab **omandi õigust**. Töö on asetatud väärikale kohale, töö on iga kodaniku au ja kohus, töö seisab riigi kaitse all ja töö võimaldamiseks aitab riik kaasa. Põhiseadus määrab kindlaks kodanikkude abistamise vanaduses, või töövõimetuse või puuduse puhul, nähes selleks ette sotsiaalkindlustuse või hoolekande korra, ühtlasi sealjuures aga nõudes tööpõlgajate või perekonna liikmetena hoolitsemiskohuste mittetäitjate **sundhooldamisele** võtmist.

Tugewat allakriipsutamist leiab Põhiseaduses

õigusliku riigi põhimõte.

Keegi ei saa teostada riigivõimu muudu, kui Põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel ning õigusemõistmine on usaldatud oma tegemises kõikidest teistest riigivõimudest sõltumatu teele kohtutele. Vabariigi Presidendi ülesametesse kuulub hoolitsemine õigusliku korra säilitamise eest, tema teostab walwet riigi- ja muude avalikõiguslike asutuste tegemise järele. On loodud eriline Õiguskantsleri instituuut Vabariigi Presidendi juures, kelle ülesandeks on walwamine riigi- ja muude avalikõiguslike asutiste tegemise seaduspärajuse järele.

Eriliselt on uues Põhiseaduses välja arendatud

riigikaitse ala,

mis on tingitud Eesti rahwa hinges wanumatult ja tugewalt pesitsewast enesekaitse ja riigi alalhoiu tahtest. Tundes Eesti riigi asendist tingitud raskusi ja moodsa sõjapidamise wiise, on Põhiseaduse selles osas püütnud luua kõiki võimalusi, et jõuga wastu astuda ja edukalt wõidelda juhtudel, kui meid ähwardab hädaoht wäljaspoolt. Kõik kodanikud on kohustatud osa wõtma riigikaitsest. Riigielus saatuslikel hetkil, nagu seda on sõda, peawad kõik kodanikud loobuma paljustki sellest, mis neile peab olema kindlustatud rahuajal. Samuti ei võimalda sõda meie oludes kõikide riigiorganite

normaalset ja aeganõudvat tegewust, waid siin peab otsustamine toimuma kiirelt, kuna muidu võib kõik olla hilja. Aga ka rahuajal võib tekkida olufordi, kus riigi olemasolu ja demokraatliku korra säilitamise huwides on majalikud erakorrallised abinõud. Selleks näeb Põhiseadus ette kaitsejõu korra wäljakuulutamise ühes kodanikkude wabaduste teatawate piiramistega rahwaesinduse fimmitusel.

Tõsist tunnustamist leiab uues Põhiseaduses Kaitse Liit, kelle olemasolu ja tegutsemine on leidnud Põhiseadusega kindlustamist ja selle esindaja kuulub Riiginõukogu koosseisu.

Waadeldes

riigi kõrgemate wõimude tegewust ja wahetordi,

wõib neid uue Põhiseaduse järgi kokku wõtta alljärgnewalt:

a) „Wabariigi President on riigipea. Ta on riigiwõimu ühtluse kandja ja riigi esindaja. Ta hoolitseb riigi wälise puutumatus ja sisemise julgeoleku eest ning riigi ja rahwa üldise heaolu ja õigusliku korra säilitamise eest.“ Sealjuures ei ole ta aga ise otsene walitsuswõimu kandja, waid selleks on Wabariigi Walitsus, kes „teostab walitsemiswõimu“ ja „juhhib riigi poliitikat kõigil aladel“.

b) Wabariigi Walitsuse wõitema üksiku liikme nimetab ametisse ja wabastab ametist Wabariigi President erioigusel (i. o. oma äranägemisel). Ta wabastab Wabariigi Walitsuse wõi selle üksiku liikme ametist, kui rahwaesindus awaldab neile umbusaldust, kuid wiimasel juhul võib ta määrata rahwaesinduse uued walimised, kusjuures rahwaesinduse uue koosseisu umbusalduse awaldus teeb kohuslikuks walitsuse wõi selle liikme ametist wabastamise.

c) Wabariigi Presidenti wõimkonda kuulub tähtsamate walitsemisaluste kui ka seadusandluse alaste kuuluwate küsimuste otsustamine. Ta on riigikaitse ja sõjawägede kõrgem juht, — kuid ta otsused peawad olema ette walmistatud Wabariigi Walitsuses ja kaudu Peaministri ja asjamahe ministri kaasallkirja ning Wabariigi Presidenti otsuste eest kannab wastutust Walitsus (kes peab lahuma rahwaesinduse umbusalduse tagajärjel). Peale selle kuuluwad Wabariigi Presidenti wõimkonda tema erioigustena tähtsamad nimetamised, järelewalwe riigiasutiste tegewuse üle, armuandmine ning sõjawäelise juhtimise alal n. n. komando küsimused, kus ta toimib ilma Walitsuse kaastegewuseta. Wabariigi President võib wõtta osa Walitsuse istungeist ja neid juhataada ning nõuda ettekandeid Walitsuselt ja ta liikmeilt nende wõimkonda kuuluwais asjus.

d) Seadusandluse õigus kuulub rahwaesindusele, kusjuures seaduste algatamise õigus on Wabariigi Walitsusel Wabariigi Presidenti teadmisel kui ka rahwaesindusel endal. Wabariigi President omab õiguse anda rahwaesinduse poolt vastuwõetud seadus rahwaesindusele uueks otsustamiseks. Wõtab aga rahwaesindus seaduse teiskordselt oma enamusega vastu, omab seadus jõu. Wabariigi President omab õiguse anda seadusi dekreedina, kuid ainult rahwaesinduse istungjätkude wahelajal ja rahwaesindus võib neid muuta ilma erilise algatuseta. Riigikaitse ja sõjawägede se puutuwaid seadusi võib Wabariigi President anda igal ajal. Dekreedina ei saa Wabariigi President anda riigi kõrgematesse wõimudesse puutuwaid seadusi ja seadusi, mis puutuwad eelarwesse ning riigi rahalistesse wahelordadesse.

e) Rahwaesindus peab oma korralisi istungeid Põhiseaduses ettenähtud ajal. Ta võib tulla kokku ka erakorralisteks istungjätkudeks. Samuti võib Wabariigi President kutsuda parlamendi kokku erakorralisteks istungjätkudeks. Wabariigi President lõpetab rahwaesinduse istungjärgud, kuid ta ei saa seda korraliste istungjätkude suhtes teha enne Põhiseaduses määratud tähtaega. Wabariigi President omab õiguse määrata uusi rahwaesinduse walimisi.

f) Rahwaesinduse ainuõiguseks on riigi sisetulekute ja wäljaminekute eelarwe, kuid ta ei saa suurendada eelarwe kulusid ega wõtta eelarwesse uusi kulusid ilma Walitsuse nõusolekuta. Eelarwe täitmise kontroll Riigikontrolli naol on sõltumatu walitsusest; Riigikontrolõri nimetab Wabariigi President rahwaesinduse ettepanekul ja ta lahtub kohalt, kui rahwaesindus seda nõuab.

Ülaltoodud kokkewõttest näeme, et uus Põhiseadus on loonud kindla walitsusjüsteemi, mis võimaldab riigi juhtimisel tegutseda täies ulatuses riigi ja rahwa hüwanguks, püsides sealjuures täiel määral demokraatia ja parlamentariistliku jüsteemi alusel.

Rahwaesindus on kahetajaline.

Mõlemad koad — Riigiwolikogu ja Riiginõukogu — on põhimõtteliselt wõrdsed. Ometi on aga Riigiwolikogule, kui rahwa otsele esindusele, antud mõnesugused eesõigused. Nii on Riigiwolikogu õiguseks usalduse küsimused Walitsusele, kuigi Wabariigi President võib seda teatawail juhtudel anda otsustamiseks ka Riiginõukogule. Seadused ja eelarwe kuuluwad mõlema koad wõimkonda, kuid kokkuleppe mittesaawutamisel jääb püsima Riigiwolikogu teiskordne otsus. Eelarwe suhtes võib püsima jääda ka

Riiginõukogu otfus, kui Riigivolikogu pole suutnud pidada kinni seatud tähtaegadest. Lõpuks rida küsimusi kuulub rahvaesinduse ehk üldise nimetusega Riigikogu — üldkoosoleku otfustamisele, nagu Wabariigi Presidendi ja Walitsuse liikmete wastutusele wõtmine, kodukorra kinnitamine, Riigikontrolõri kandidaatide ettepanemine, Wabariigi Presidendi nõudel ka mõnede wälislepingute kinnitamine, küsimuste otfustamine sõjaajal jne.

Riigivolikogu walitakse enamuswalimise süsteemi alusel, et kindlustada tema püsivust ja tugewust ning wältida senisest proportsionaalsest walimise süsteemist olenewat rahvaesinduse lõhenemist ja killumemist. Riiginõukogu koosneb tähtsamate kutsete ning asutiste esindajast, et seadusandlikus töös ja riigi juhtimises ära kajutada kõiki kogemusi ning anda esindust ja huwide kaitset tähtsamatele aladele.

Wabariigi Presidendi walimine

toimub sel teel, et kandidaadid seawad üles Riigivolikogu, Riiginõukogu ja omawalitfuste esindajad igauks ühe. Kui seatakse üles rohkem kui üks kandidaat, järgneb walimine nende hulgast rahwa poolt. Seawad nad aga kõik ühe ja sama kandidaadi üles, tulewad Riigivolikogu, Riiginõukogu ja omawalitfuste esindajad kokku ühiseks koosolekuks ja kandidaat loetakse walituks Wabariigi Presidendiks, kui ta saanud $\frac{3}{5}$ kõigist häältest.

Selle süsteemiga on wälditud hädaoht juhuse liikude kandidaatide Presidendiks walimiseks, teiselt poolt aga ka seesugused n. n. lehmaauplemised, mis aset leiwad riikides, kus riigipea walitakse otse parlamendi wõi walijameeste poolt. Meie süsteemi juures kõik kolm organi teotsewad kandidaadi ülesseadmisel iseseiswalt ja igauks neist peab kandidaadi ülesseadmisel alati arwestama seda, et wõib tulla rahwahäätamine ja otfustamine. See süsteem tahab tagada kõige wärikama ja tugewama kandidaadi walimist. Selleks aga ei ole küllalduft kindlust juhul, kui kandidaate wõiwad üles seada ükfitud kodanikud, nagu seda nägime 1934. aastal küllalt selgesti, samuti aga ka juhul, kui Presidendi walib otsekohe parlament wõi walijamehed.

Olgu tähendatud, et riigipea otfest walimist rahwa poolt tundis ainult Saksa endine Põhiseadus, mis aga ammu tegelikult maksuse kaotanud. Ameerika ühendriikides ja Soomes toimub walimine walijameeste kaudu. Mujal toimub walimine parlamendi mõlema koja ühisel koosolekul (Prantsuse, Tschehhoslowakkia). Meie Põhiseaduse järgi on aga ette nähtud mõlemad wõimalused: kui on üles seatud rohkem kui üks kandidaat, walib

Presidendi rahwas, on aga üles seatud ainult üks kandidaat, siis walib Presidendi walijameeste kogu eespoolmärgitud koosseisus. Meie süsteemil on sel juhul, kui rahwa poolt walimist ei järgne, kaks paremust wõrreldes teiste riikidega: esiteks — iga kandidaadi ülesseadja organ seab esialgu kandidaadi üles oma ette ja ainult siis tuleb ühine koosolek, kui kõik seadnud üles ühe ja sama kandidaadi; teiseks — kandidaadi ülesseadmisest ja walimisest wõtawad mõjuwalt osa omawalitsuste wolikogude poolt walitud esindajad, kes tulewad otse rahwa juurest ja kes pole seatud poliitiliste kombinatsioonidega. Sellepärast wõib arvata, et ainult siis rahwa poolt jääb walimine ära, kui rahwa hulgas on üldist poolthoidu Presidendi kohale leidnud üks ja sama isik, kui seesugust isikut aga ei ole — järgnewad walimised rahwa poolt.

Uus Põhiseadus ratendugu ellu õiges waimus!

Uus Põhiseadus on tekkinud

koostöö ja kokkuleppe wiljana Rahwuskogus.

Ta on teoks saanud koostöö wiljana Riigihoidja K. Pätsi ja Rahwuskogu wahel. Ta on sügawa riikliku äratundmise ja suurte riiklikkude kogemuste saawutis. Sellisena olgu ta aukartust äratawaks dokumendiks kogu rahwale.

Uga niisama kui ta on tekkinud kokkuleppe wiljana, nõndasama

olgu ta ka ellu wiidud kokkuleppe tähe all.

Selle ülesande täitmine nõuab meilt kõigilt väga palju leplikku meelt, kainet mõistust ja head tahtet, sest sellest oleneb suurel määral, kas meie hiljuti lehtima hakanud uus Põhiseadus

omas õiges waimus ratendub ellu

wõi mitte.

Uue Põhiseaduse elluviimise edu eelolewatel Riigiwolikogu walimistel on ainult siis kindlustatud, kui rahwas saadab oma esindajateks walitawasse rahwaesindusse need kodanikud,

kes on seisnud kogu aeg uue Põhiseaduse pooldajate ridades.

Kui aga Riigiwolikogusse pääsewad inimesed, kes meie wiimaste aastate riiklikule ja rahwuslikule edule ja arengule on suhtunud tuimade, ükskõiksete pealtwaatajatena wõi koguni wastastena, siis

wõib olla päris kindel, et need pingutused, mida rahwas meie rahvusliku Walituse targal juhtimisel 1934. a. 12. märtsist saadik on teinud, — muutuvad asjatuiks. Kui meil walitawasse rahwaesindusse pääsawad inimesed, kes wanadest erakondliku tülitsemise aegadest ei ole suutnud kaasa wõtta riigitarkust ega mõistlikke kogemusi, siis pole loota, et nad Põhiseaduse elluwiiamise juures suudaksid ilmutada seda suurt koostöö tahet, leplikkust ja kainet mõistust, mis selleks on wajalik, et meil uus Põhiseadus ei jääks lihtjaks seadusandlikuks aktiks, waid muutuks eluks eneseks. Seda ei tohi juhtuda.

Põhiseaduse elluwiiimine rajaneb täiel määral Riigihoidja autoriteedil ja sünnib tema hoolet ning wastutusel.

Meie tulewane rahwaesindus peab arwestama seda. Lepikkus ning wastastikune arusaamine riigipea ja Riigiwolikogu wahel on uue Põhiseaduse elluwiiamise juures hädatarwilik.

Riigiwolikoguse walime 24. ja 25. weebruaril s. a. inimesed, kes sellest aru saawad.

Meie, kui kodanikud, peame õieti kasutama Põhiseaduse poolt meile antud õigusi. Kui meie

Riigiwolikogu walimisteks ülesseatud kandidaatidele heidame pilgu, peab meie walik jääma peatuma niisugustele inimestele, kes

kogu oma jõu ning wõimete kohaselt on kaasa aidanud wiimaste aastate meie riiklikule ja rahvuslikule uuestisünnile.

Neile inimestele tahame meie walimistel ka oma hääle anda!

Siis oleme kindlad, et uus Põhiseadus ellu rakendub oma õiges waimus ja et kodurahu, mille säilitamiseks ja kindlustamiseks uus Põhiseadus tagab soodsa pinna, wõimaldab ka tulewikus meie kodumaale rahulikku kosumist ja edu.

Et uut Põhiseadust ellu wiia, on meie rahwa suur enamus üle riigi koondunud wõimsaks ja

ühiseks Põhiseaduse elluwiiamise Rahwarindeks.

Rahwarinde organisatsioon on rahwa keskest kaswanud alt üles. Need on meie seltskondlikud jõud, kes on koondunud waldades, lin-

72 4083 V. 60
2. - 1
SE
14.759

nades, maakondades ja üle riigi ühiseks ning suureks isamaalikuks tööks. Tiivustatud Riigihoidja K. Pätsi üleskutsesest 5. detsembri 1937 üleriigilisel Isamaaliidu Kongressil, et

ühinegem kõik ühiseks rindeks Põhiseaduse elluviimiseks

ja waimustatud tema kõrgeft eeskujust, on rakendunud need waba-
tahtlikud jõud kõikjal suure innuga tööle. Nende ainsaks sihiks on
soow näha uut Põhiseadust õiges waimus õigete inimeste
poolt elluistutatuna ning uut rahwaesindust elu-
jõuliseana.

Selleks on Põhiseaduse elluviimise Rahwarinde organisatsioon
välja walinud õiged mehed ja nad üles seadnud kandida-
daatideks walimisele tulewasse Riigiwolikokku.

Rahwarinde kandidaadid on üles seatud igas walimisringkonnas.

Riigiwolikogu walimised toimuwad iseseiswa Eesti 20-dal juu-
beliaastal, 24. webruaril, ja sellele järgnewal päewal, 25. weeb-
ruaril 1938.

Iga kodaniku ilusamaks kingiks oma isamaale ta juubeliaasta-
päewal on, kui rahwaesinduse walimistel õigele kandidaadile
hääletades aitab ta oma osaga kaasa Eesti rahwarahulu-
liku arenemise kindlustamistööle.

Wiime oma riigi üleminekuaja ajutiselt korralt wapustusteta üle
alalisele korrapärasele töötawale süsteemile, nii et senine edu wõiks
jätkuda.

**Suur filmapilk kutsub 24. ja 25. webruaril iga
teadlikku isamaa poega ja tütarit hääletama!
Kindla ja tasakaaluka riigikorra toetajad —**

**kõik hääled ainult Rahwarinde
kandidaadile!**